

Cenjene gospe in gospodje.

- vsi, ki gojite odgovoren odnos do okolja, v katerem ustvarjamo življenjski prostor za naše državljanke in državljane,
- cenjeni gostje, ki s svojimi izkušnjami iz drugih okolij prinašate strokovna pojasnila in priporočila v naše okolje,
- spoštovane državne svetnice in državni svetniki,
- predstavniki politične javnosti oziroma oblasti, tako na državni kot na lokalni ravni.
- spoštovani predstavniki gospodarstva s področij kmetijstva, energetike in turizma, ki z uporabo in z upravljanjem naravnega vira – vode - izpolnjujete človekove primarne potrebo po hrani, energiji in po urejenem življenjskem prostoru.

Dostop do naravnih virov je dobrobit družbe. Upravljanje z naravnimi viri z upoštevanjem dolgoročne vzdržanosti pa je njena odgovornost. Voda je naravni vir in osnovna človekova dobrina, nujna za njegovo preživetje in nujni pogoj za proizvodnjo hrane. Voda ima tudi velik strateški pomen za življenje v nekem okolju.

Državni svet je drugi dom slovenskega parlamenta oziroma prostor, v katerem se srečujemo predstavniki različnih interesnih skupin, civilne družbe, organizacij in strok ter predstavniki lokalnih interesov. Prav zaradi te zelo raznolike sestave se lahko v svojih aktivnosti usmerimo na zelo strateške teme.

Odnos do vode in vodnih virov se je v obdobju mojega življenja in še bolj v obdobju zgodovinskega spomina moje družine zelo spremenil. Kako dosledno in natančno ter odgovorno je bila opredeljena vodna pravica, pravica izpred skoraj 100 let. Predvsem preprosto vam želim pokazati na tem starem dokumentu.

Obvodni prostor oziroma obrečni prostor je vedno imel kompleksen ekonomski, socialni in ekološki pomen. Namen današnjega srečanja ni analiziranje preteklosti, temveč se opirati na izkušnje preteklega časa in znanstvene izsledke ter se s pomočjo tega umeriti v prihodnost. Način oziroma sistem upravljanja z vodami, kot izredno pomembnim naravnim resursom, je tesno povezan z razcvetom in tudi s propadom civilizacij.

Kot član Državnega sveta in predstavnik Interesne skupine lokalnih interesov Posavja, se želim na tej točki osredotočiti na gradnjo hidroelektrarn iz z njimi povezanih akumulacij v Posavju. Ta izjemno zahteven in dolgotrajen gradbeni in okoljski poseg ima mnogo zgodb, ki jih danes ne bom pripovedoval. Rad pa bi vam predstavil širši kontekst gradnje hidroelektrarn v spodnjem toku reke Save od njenega sotočja z reko Savinjo.

Izgradnjo hidroelektrarn na spodnji Savi so načrtovale vse države oziroma vsi politični sistemi modernega časa, umeščeni v geografski prostor Posavja. Bilo jih je 7.

Kot prva v verigi je bila izgradnja Hidroelektrarne Vrhovo, ki je potekala v obdobju do 1980 do 1990. Njena značilnost je, da je bila rezervno gradbišče za SCT ob umiku iz Iraka ob Iransko-iraški vojni. Odgovorno lahko trdim, da tako projekt kot način gradnje nista upoštevala dejstva, da je reka skupaj z obrečnim prostorom kompleksen prostor, ki sem ga izpostavil prej. Pogled na širšo sliko je povsem izostal, saj je bila reka opredeljena zgolj kot neizkoriščen vir energije.

Vendar pa se je z vsako naslednjo gradnjo hidroelektrarne, iz projekta v projekt, kompleksnost tega območja vse bolj upoštevala. Tak pristop k gradnji je omilil negativne vplive obsežnih gradenj tako na okolje kot tudi na prebivalstvo te regije. Lahko rečem še več, gradnja hidroelektraren je prinesla pozitivno spremembo v vseh pogledih ekonomskem, socialnem in ekološkem.

Obvladovanje hudourniškega značaja Save, z minimalnim pretokom 45 m³/s in maksimalnim pretokom med 3000 in 4000 m³/s, je izredno zahtevno. Škoda, ki je nastala kot posledica poplav, je v občini Sevnica v 20 letih povzročila približno toliko stroškov, kot je stala izgradnja javne infrastrukture ene elektrarne na spodnji Savi. Zahteva po očiščenju reke je bila, poleg poplavne varnosti, najbolj ključna zahteva. Namreč, do izgradnje hidroelektrarn je bila Sava zaradi ekološke neodgovornosti osrednje Slovenije čista zgolj **2. januarja, 2. maja in 30. novembra**. Z razvojem ekoloških standardov in dvigom ekološke osveščenosti se je to bistveno spremenilo.

Urejanje rek za namene ustrezne poplavne varnosti, ekološke sanacije, energetske izrabe, potrebe namakanja za kmetijstvo in turistične privlačnosti zahteva zadostne finančne vire. Pomembno je, da se zavedamo, da noben vir ni neizčrpen in da njegova izraba zahteva vračanje virov v okolje.

Finančni vir za gradnjo javne vodne in obvodne infrastrukture, ki ni nujno namenjena za energetske izrabe, je ključen za urejenost obrečnega prostora zaradi večnamenske varne rabe tega prostora. Vir je bil usklajen in dogovorjen ter zakonsko določen z vodnim poročilom. Vodno poročilo v največji meri plačujejo energetske objekti, umeščeni na rekah in v obrazložitvi zakona je opredeljeno, da se ta vir, ki se steka v proračun države, uporablja za infrastrukturne ureditve ob

hidroelektrarnah, ki služijo širšemu interesu javnosti, večnamenski rabi okolja, poplavni varnosti in tako dalje. Ta zakonodajna rešitev je stara manj kot dve desetletji, pa je kljub temu pogosto prezrt princip, ki je vodil do sprejetja zakona.

Vzpostavitev namakalnih sistemov na akumulacijah hidroelektrarn je načrtovano. Kljub sprejetem Državnim prostorskim načrtom (DPN) in podpisanimi koncesijskimi pogodbami, kar je bilo vse prej kot preprosto. Pristojnost za rabo in varovanje rek in obrečnih prostorov je razdeljena na številne državne in nedržavne institucije. Ne bom jih našteval, vendar želim izpostaviti, da načrtovan poseg v obrečni prostor od investitorja zahteva več kot 20 soglasij s strani nosilcev pristojnosti za urejanje tega prostora. Še več, reka in obrečni prostor pri posamezni instituciji ni tretiran kot kompleksen ekonomski, socialni in ekološki prostor, ampak kot prostor za samodokazovanje in nadvlado posamezne stroke oziroma institucije, nemalokrat pa so prisotni tudi močni ekonomski interesi nevladnega sektorja.

Večina slovenskih rek ima preoblikovano vodno telo. Če na avstrijskem delu reke Mure ne bi bilo hidroelektrarn, se Mura ne bi poglobljala in zniževala. Posledično v Prekmurju in Prlekiji ne bi mogli izrabiti toka reke, saj bi bil prelen za poganjanje plavajočih mlinov.

Na reki Savi so prebivalci že v Avstro-ogrski dobili zagotovljeno pravico do *kavsanja* na Savi.

To je zabeleženo tudi na freski podružnične cerkve. Da ne ostanete nevedni zaradi nepoznavanja slovenskega jezika.

To občasno počno še danes, kljub temu, da so na tem območju zgrajene hidroelektrarne. Gre za lovljenje lesa iz reke, z orodjem ki se mu reče kavs.

Upravljanje naravnega vira, ki je nujen za preživetje posameznika, lokalne skupnosti in države, je nujno. Žal se rečni vodi dogajajo enake krivice, kot se dogajajo hrani. Družba ju zaradi njune nizke cene pogosto razvrednoti in tako pozablja na njun pomen za človeštvo, za družbo, za civilizacijo. Vrednost vode je neprecenljiva, kot je neprecenljiva pitna voda za ljudi, za živali, za rastline in nenazadnje za varovanje mikroklimе.

V Evropski uniji ima še nekaj odstotkov posameznikov dovolj znanja za pridelavo hrane zase in za svojo družino, ki zadostuje za celo leto. Znanje pridelave hrane se krči. Ali zna Slovenija pa tudi Evropa uporabljati in upravljati vodne vire za vse potrebe skozi vse leto in tudi trajnostno, brez siromašenja okolja?

Spoštovane in spoštovani. Želim vam prijetno delo na tem posvetu.